

Dbe

W A.W. DE. HAZE WINKELMAN

Algemeend gegevens over de afdeling

POSO

79

AFD. CULT. EN PHYS. ANTHROPOLOGIE
VAN HET
KON. INSTITUUT VOOR DE TROPEN

8.

ALGEMEENE GEGEVENS
over de afdeling Poso van den
Assistent-Resident van Poso
A.W.de Haze Winkelman.

=o=o=o=o=o=o=o=

1935

U-e

1/2 pag. met bechid
pop 14 in Comp. l. c.

820

Algemeene
gegevens over de afdeeling Poso.

=o=o=o=o=o=o=o

Deze memorie is een vervolg op die van mijne voorgangers A.L.Platt en E.Gobee.

Vooraf zij verwezen naar de standaard memorie van laatstgenoemde.

I. Aardrijkskundige Beschrijving.

Ligging, grootte, grenzen.

Lag het aanvankelijk in het voornemen deze afdeeling alszoodanig op te heffen; bij nadere overwaging werd daarvan wegens administratieve bezwaren afgezien.

Ik volsta met verwijzing wat onder dit punt gezegd is in de memorie Platt.

Ik voeg daaraan het navolgende toe.-

De grens Boengkoel Lajwoel (dus overeenkomende met de intergewestelijke grens) is nu definitief vastgesteld, iets anders dan de A.R. in zijn memorie omschrijft (zoo valt het eiland Labengke nu aan Lajwoel).-

De stukken zullen spoedig wel volgen, want die zijn nog ter teekening gezonden aan de diverse hoofden.-

C. wegen

Onderafdeeling Poso:

Hiervoor zij mede verwezen naar de Memorie Platt, waar men eene opsomming vindt van de belangrijkste wegen.

Ik voeg hieraan het navolgende toe.-

Was toen ik hier in Juni 1933 kwam, gelijk Assistent-Resident A.L.Platt onder 22 Maart 1933 van zijn reisrapport vermeldde (vijfde alinea) K.M. 30 van Poso tot KM 59 (tot Tentena) nog nimmer ingewalst geweest, gedurende ondergeteekendes ^{loc. stans} periode heeft men kans gezien, om binnen één jaar tijds dat nog niet ingewalste gedeelte, geheel te verhard en af te walsen.

Bovendien heeft men nagenoeg alle daarin voorkomende afwateringen en duikers permanent gemaakt.

Een andere verbinding, waarvan de verbetering door mij geentameerd is is die met Mapane en Malitoe in het district Pebatoe.-

Hoofden en bevolking van dit district heb ik toegezegd om zoodra de verbinding per as (eerst per karretje later succesievelijk per auto) klaar zal zijn, wij van landschapswege te

Malitoe

= 2 =

Malitoe een polikliniek zouden openen.-

Dit voorstel heeft een gunstig onthaal mogen vinden (brief Resident Manado van 30 Maart 1935 no D 24/1/11a)

Ten aanzien van de verbinding met Todjo, moge ik hierbij aantekenen, dat het thans is mogen gelukken een goede verbinding te vinden tusschen Poso en Tongko, zulks met elimineering van de stijle Karawasa-heuvel.-

Men heeft namelijk de verbinding gezocht van uit Togoloe (K.M. 9 à 10) in den weg Poso-Tentena, en vandaar is een absoluut vlak tracé gevonden dat aansluiting geeft op Tongko.-

De overbrugging van de Tongkorivier zal mijns inziens voorloopig bewerkstelligd moeten worden middels een veerpont, hetgeen voor de verkeers-"behoefte" ruimschoots voldoende voorkomt.
Onderafdeeling Banggai (Loewoek)

Wat ten aanzien van het wegennet van Loewoe van het grootste belang is, is het zoeken van een goede afdaling van de waterscheiding naar Poh.-

Vast staat immers dat de huidige weg ~~sterk~~ ~~danig~~ als autoweg volkomen onbruikbaar is.

De hellingen toch zijn van dien aard, dat men veelal zelfs van de tweede op de eerste versnelling moet terugschakelen.-

Het gevolg hiervan is dan ook dat de weg een mate van onderhoud vergt, dat eenvoudig alle toelaatbare proporties overschrijdt.

Niet alleen, dat de uitspoelingen in de regentijd hun ruineuze sporen achterlaten, de schuivingen en aardstortingen zijn dan ook om zoe te zeggen aan de orde van den dag.

In verband hiermede heb ik hier ~~met-opdracht~~ in Poh een Opnemer tewerk gesteld met opdracht een beter tracé te zoeken.-

Ik beveel deze aangelegenheid zeer aan in de belangstelling van mijn opvolger.-

Onderafdeeling Kolonodale.

Schreef mijn voorganger dat van het wegennet in de onderafdeeling het weggedeelte Kolonodale-Tompira (15 K.M.) in den drogen tijd berijdbaar is voor auto's.-

Thans kan men per auto reeds tot Betania (KM 4,5 van Kolonodale) komen.-

Hier kan men voorloopig niet verder omdat het weggedeelte Betania-Matangkoro uiterst stijl rotsachtig en te smal is.-

= 3 =

Dit weggedeelte moet geheel vervallen, wijl het niet bruikbaar is te maken voor een auto-tracé.-

Ten aanzien van de wegverbinding Kolonodale-Poso, zegt A.R. Platt in zijn memorie dat "de vraag rijst of voor deze verbinding niet geschikter is het traject Taripa-Pendolo"

Deze vraag behoort mijns inziens ontkenkend te worden beantwoord. Ik voor mij geef de voorkeur aan het gedeelte Taripa-Tentena.-

Voor verdere motiveering verwijst de heer Platt naar zijn reisrapport over Maart 1933. Blijkens de daarin gegeven uiteenzetting zou dan de weg moeten loopen: Taripa, Masewe, Singkona, Pape, Korobono, Tokilo, Doeloemai naar Tentena.-

Dat maakt deze weg naar dezerzijdsche berekening niet minder dan 96 KM lang, terwijl de verbinding Taripa-Kelei-Tentena slechts 39 KM lang is.-

Behalve dus dat dit tracé 57 KM korter is, is dit tracé nu reeds zoodanig, dat het reeds geruimen tijd voor licht pedati-verkeer gebruikt wordt, wat van het andere tracé Taripa, Masewe, Singkona, Pape, Korobono, Tokilo, Doeloemai naar Tentena nog bij lange na niet het geval is.-

Het eenige voordeel dat dit tracé dan óók biedt boven het rechtstreeksche tracé, is, gelijk de heer Platt opmerkt, dat het door meer volkrijke streken voert.-

Dit voordeel weegt echter mijns inziens volstrekt niet op tegen het daaraan verbonden nadeel dat het tracé 57 KM langer wordt.

En voegt men dan nog daarbij dat het tracé Taripa, Masewe, Singkona, Pape, Korobono, zooals het daar nu ligt, nog volstrekt ongeschikt is voor ~~uitbreiding~~ uitbouw tot autopad, dan behoeft mijns inziens de vraag welk van de twee tracés de voorkeur verdient, geen probleem meer te zijn.-

Immers over deze verbinding schreef ik in mijn reisverslag sub 9 April 1934 onder meer: "de afgelegde weg (Singkona, Pape, Korobona) is bepaald slecht te neemen en heeft ~~daarvoor~~ door de veelvuldige regens veel te lijden"

lijden gehad.

Bovendien ligt het tracé niet overal goed, daar het te veel de dalen volgt, alwaar moerasvorming overheerschend is".

Bevolking.

a. afkomst, stam- en klasseindeeling.

Ten dezen aanzien vermeen ik te mogen verwijzen naar de memorie van mijn voorganger, A R Platt, en daarbij aangehaalde literatuur.

b. Sterkte. Zie memorie Platt

f. Middelen van Bestaan

De hoofdmiddelen van bestaan van de bevolking zijn landbouw, veeteelt en visscherij.

De landbouw wordt hoofdzakelijk nog op droge gronden gedreven en is dan nog in hooge mate primitief te noemen.

Alleen hier en daar wordt de natte rijstcultuur beoefend.-

Die natte rijstcultuur heeft de bevolking niet uit haar eigen, doch is hier op last van de "Kompania" met straffe hand ingevoerd.

Het resultaat is dat thans om het meer van Tentena eenige aardige sawahcomplexen zijn (Tentena, Sawidago, Lané, Boejoempodoli, Tokilo, Pendolo, Pandjora, Majoa en.) die de bevolking met intensie^{rit}iteit bewerkt.-

Ook elders treft men goede sawahs aan zoo als in het berglandschapje Loré en in het district OndaE (hoofdplaats Taripa),-

Vindt men nu in gencemde centra nog een enkelen oude, heer, die nog niets van de sawahcultuur, moet hebben en nog vasthoudt aan de oude adatgebruiken, die alleen bij de droge rijstcultuur mogelijk zijn, het jonge opgroeiende geslacht is om zoo te zeggen gewonnen voor de natte rijstbouw.-

Praat men dan wel eens zoo met de ^{ou} andere kamponghoofden over de tijd van vóór onze bestuursinmenging en over het heden, dan zien zij zeer goed in dat waar vroeger van een gezeten bevolking volstrekt nog geen sprake was men nu niet onbelangrijk in bezit is toegenomen.-

Voornamelijk de veestapel is kolosaal toegenomen.

Was groot vee als runderen karbouwen en paarden hier vroeger geheel of nagenoeg onbekend

bekend, het bezit aan dat vee is in de streken, waar de natte rijstbouw gedreven wordt, thans lang niet onbelangrijk.-

En het is een verblijdend feit, dat men dit van bevolkingszijde zelf heeft weten op te merken.-

Zoo sprak ik eens een der dorpschouwen in de buurt van Tentena, bij welke gelegenheid de vraag te pas kwam, of hij zich wel eens een voedselschaars~~te~~^{te} herinnerde.-

Ja, dat had zich één keer voorgedaan, zelde hij, doch voegde hij er aan toe, toen waren hier nog geen sawahs want toen was de "Kompania" hier nog niet.

Men moest ^{zich} toen tevreden stellen met sago welke palm ook hier veelvuldig voorkomt.-

Nu is het peil waarop de sawahbewerking staat, wel niet overal even hoog, en is er uiteraard uit landbouwtechnisch~~o~~ oogpunt bekeken, nog verbetering en zelfs veel verbetering aan te brengen, doch dat neemt niet weg, dat er een streven merkbaar is, om dat peil op te voeren.-

De complexen om Tentena bij voorbeeld staan er wat dat betreft het beste voor.-

Men bezigt hier goede ploegen en beschikt over goed ploegvee; elders evenwel in Ondae wordt nog niet van de ploeg gebruik gemaakt, doch daar laat men een kudde karbouwen het natte veld met de pooten bewerken.-

Gedurige propageering van betere cultuurmethodes van bestuurswege is derhalve urgent.

Een ander punt van belang is die van den planttijd.-

De planttijden toch vormden hier een chaotische warboel.

Zelfs in één en hetzelfde dorp bestond geen gelijktijdigheid.

In sommige dorpen toch in de onderafdeeling Banggai, platte de eene helft van de bevolking bijvoorbeeld in Januari/Februari, een andere gedeelte in Juni/Juli weer een andere gedeelte gedurende de daartusschen gelegen periode.-

Iedereen plantte maar wanneer het in zijn kraan te pas kwam.

Wat er onder dergelijke omstandigheden van

~~Wat er onder dergelijke omstandigheden van de oogst terecht kwam, laat zich gemakkelijk indenken.~~

Misgewas van de ladangs (die chaotische toestand bestond namelijk alleen in de ladangende streken) was om zoo te zeggen regel. Ten minste van de eene helft (meestal niet onaanzienlijk gedeelte) van de ladangs waren aan allerlei plagen overgeleverd, zocals daar zijn varkens, muizen vogels, ongedierte als walangsangit, boorders e.d., ontijdig in vallende droogten of regens en al dergelijke dingen meer.-

Veelal toch was het het ongedierte dat het grootste nadeel berokkende, welke nadeelen door het betrachten van gelijktijdigheid in den planttijd, tot de kleinst mogelijke proporties zijn terug te brengen.-

Immers de praktijk leert ons, dat als men op één tijdstip plant, de padi ook op één tijdstip bloeit, op één tijdstip vrucht zet en op één tijdstip rijpt.-

Men maakt hierdoor dus, dat hoogst kwetsbare perioden zooveel mogelijk samenvallen en zoo kort mogelijk duren.

De tijd die bovengenoemde plagen en ongedierte dus hebben om hun vernielend en verwoestend werk te doen is dus zoo beknot en zoo beperkt mogelijk.

Daarbij komt nog dat het ongedierte over een groot areaal verdeeld wordt, zoodat de individueele schade aan het rijstgewas, toegebracht aan den enkeling, zoo gering mogelijk is, zoodat dus de voordeelen van de gelijktijdigheid van de planttijden zeer evident zijn.

Als men dan ook in een ladang komt die kennelijk telaar beplant is en men loopt er dan in bij voorbeeld in de kwetsbare periode van de bleei, dan zal men zien, dat al het ongedierte zich op dit verlagte rijstveld werpt, het welk dan meestal aan algeheele vernietiging is prijsgegeven.-

Daarbij komt nog een ander zeer belangrijke hygienische maatregel, die voor de algemeene volksgezondheid van zeer primair belang moet worden geacht.

In het afgelopen jaar, is in het district Bahodopi van de onderafdeeling Kolondale een vrij

vrij ernstige beri-beri-explosie uitgebroken.-

Eén van de economische oorzaken van die explosie was de misoogst van het rijstgewas.

Ten aanzien van deze aangelegenheid schreef ik in mijn reisverslag over Februari jl het navolgende:

"Via Bohomatefe en Siombatoe en Bahodopi terug naar Kolono.-

Siombatoe het centrum van de beri-beri-explosie in het district Bahodopi, maakt een armoedigen en desolaten indruk. Beri-beri patiënten zijn er niet meer en de uit het ziekenhuis te Kolonodale onlangs als genezen ontslagen - verpleegden waren grootendeels reeds werkzaam in hunne tuinen, zoodat slechts een enkeling werd ^{aan-}getroffen ter nadere controle door den Officier van Gezondheid. Alleen te Bohomatefe werd nog één hoogst ernstige patiënte aangetroffen, die reeds volkomen verlamd in het laatste stadium verkeerde. Deze vrouw, een familielid van het kamponghoofd van Bohomatefe, mede van Siombatoe afkomstig, heeft de arts op zijn reis drie maanden geleden niet te zien gekregen, ofschoon veilig kan worden aangenomen dat zij toen ook reeds in belangrijke mate beri-beri moet hebben gehad.-

De officier van Gezondheid zegt trouwens dat in het heele district, hij maar één vrouwelijke patiënt onder oogen heeft gekregen en dat kwam alleen omdat men hem een zieke zuigeling bracht, die zeer duidelijke symptomen vertoonde, waarop hij uitdrukkelijk de moeder wenschte te zien. Pas daarop vertoonde de vrouw zich, bij wie de diagnose mede onmiskenbaar kon worden vastgesteld.-

De heer Noordhoek legt acht het dan ook onaannemelijk, dat het aantal vrouwelijke patiënten slechts tot de enkele, ter kennis van het Bestuur gebrachte gevallen zou zijn beperkt.-

De thans aangetroffen patiënte acht de Officier van Gezondheid dan ook zoo ernstig, dat nadenemen naar Kolonodale niet meer zal baten.

Bovendien geraakte de patiënte, die nog volkomen helder was, bij het voorstel om mee te gaan naar Kolonodale in een zulk een toestand van agitatie, dat de arts oordeelde dat het

het transport slechts het snel afloopende proces zou kunnen verhaasten. Bovendien zou hij haar toch niet kunnen helpen, daar in dergelijke hoogst ernstige gevallen alleen vitamine-inspuitingen succes kunnen hebben, die hij evenwel in Kolonodale niet voorhanden heeft.-

Beschouwen wij de economische oorzaken van deze beri-beri-explosie, dan mag naast de in het rapport van den Gezaghebber genoemde oorzaken, navolgende toelichting niet worden veronachtzaamd.- Immers bezien wij de ~~oorzaken~~ oorzaken van het niet voorhanden zijn van eigen bevolkingsrijst, dat ~~wentje~~ eene veilige beschutting tegen de gevreesde ziekte moet leveren, nader, dan blijkt dat dit gedeelte van het landschapje, periodiek laboreert aan misoogsten. Deze misoogsten nu, vinden hun oorzaak - naar mij bij navraag herhaaldelijk bleek - voor een belangrijk deel in volkomen verkeerde planttijden.

Geeft de deskundige, oude tani als planttijd op ongeveer Januari/Februari, hier in dit gedeelte van het landschapje, waren er dorpen die zelf tot in Juni en Juli plantten. Onder deze omstandigheden toch behoeft het geen verwondering te baren, dat er van de padiaanplant niets maar dan ook volstrekt niet terecht komt.

Op dezerzijdsche instigatie is dan ook reeds voor een paar maanden door den radia kampongsgewijs een onderzoek ingesteld naar de juiste planttijden (tenminste juist naar ouden van dagen weten te vertellen), hetgeen in een kort Zelfbestuursbesluit is vastgelegd.- Ter bepaling van de planttijd wees men mij op het sterrebeeld Orion, dat bij den planttijd tegen het vallen van den avond precies in het zenith moet staan, hetgeen ongeveer valt in Januari/Februari.

Naar de Gezaghebber mij mededeelt heeft hij deze besluiten onlangs ter goedkeuring doorgezonden. Op mijn bureau had ik ze voor mijn vertrek van Poso nog niet ontvangen.-

Ik ben van meening dat deze planttijdrege-ling van zeer veel belang moet worden geacht mede in verband met de beschutting tegen het beri-beri-gevaar.-"

Ik concludeer dan ook dat een goede plant-
tijdregeeling

tijdregeling van zeer ^{groot} goed belang is te achten.

Ik heb dan ook de onderafdeelingsscheffs opgedragen zelfbestuursbesluiten voor te brengen houdende regeling van den planttijd.-

Zij zijn thans nog wachtende op de goedkeuring van den Resident, doch worden niettemin reeds door de zelfbesturen tot richtsnoer gehouden.-

Een tweede cultuur die voor een ^{groot} goed deel der bevolking het middel van bestaan uitmaakt is de klappercultuur en de verwerking van het product tot copra.

Was de copraprijs tot voor kort nog om en bij de f 1.80 per picol, de prijs die om zoo te zeggen de uiterst laagste bodemprijs is, waartegen het product nog loonend is te verhandelen, sedert is er, doordat Amerika weer met belangrijke orders aan de markt komt, belangrijke verbetering in de wereldmarktprijs ingetreden.-

De prijs van de copra is thans reeds wederom sedert geruimen tijd vast op f 3.50 voor mixed en ⁺ f 4.- voor sundried, dank zij welke omstandigheid de economische situatie zich aanmerkelijk heeft verbeterd.-

Voorts is van veel belang het ebbenhoutbedrijf, dat niettegenstaande de crisis, zich tegen zeer loonnende prijzen heeft weten te handhaven.-

Was men aanvankelijk van Departementswege huiverig om tot restrictie van den ebbenhoutaankap over te gaan, daar men vreesde dat Japan de groote afnemer van dit product, zich elders van dit hem onontbeerlijk artikel zou trachten te voorzien, deze vrees toch bleek onvoldoende gegrond te zijn.-

Door mij toch werd er op geattendeerd, dat Japan in dezen per sé op ons is aangewezen, wijl het mij had gefrappeerd, dat al het gestreepte ebbenhout, dat in Japan pleegt te worden ingevoerd, onze geheele ebbenhoutexport slechts met een zeer gering kwantum overschreed.

Hieruit concludeerde ik, dat wijl wij niet anders dan gestreept ebbenhout exporteerden, Japan dus voor dit artikel speciaal op de Toninibocht moest zijn aangewezen.-

Deze conclusie bleek ook inderdaad juist

juist te zijn, zoodat wij dus op dit punt een monopolistisch standpunt innemen.-

Op grond hiervan werd tot een aanvankelijk voorzichtige kaprestrictie overgegaan, zulks ten einde overproductie, de algemeene wereldkwaal, te vermijden.

Dit gestreept ebbenhout is voor Japan onontbeerlijk voor een belangrijke industrie die in Osaka ongeveer aan 60.000 menschen werk verschaft.

Beschouwt het Japansche Gouvernement het geheel zwart ebbenhout dan ook als luxe, zoodat het uit dien hoofde aldaar door een invoerrecht wordt getroffen, het gestreepte ebbenhout gaat onbelast het land in, wjl het een belangrijke werkverschaffing beteekent.

Zooals de ebbenhoutssituatie zich momenteel ontwikkelt, zal blijken, dat de aanvankelijk zeer voorzichtig voor dit jaar op rond 5000 ton geraamde ebbenhoutbehoefte in Japan, vermoedelijk niet onbelangrijk zal worden overschreden.-

Want bedriegen de voorsteekenen zich niet dan moet Japan geweldig inbinden en menig loontje lager zulgen.

Tot voor kort was blijkbaar de ebbenhout voorraad in Japan nog van dien aard, dat men in dat land zich een zoodanige houding kon permitteeren, alsof het ons volstrekt niet noodig had.

Orders werden gecancelld en op prijzen werd afgedongen, steeds onder bedreiging van algeheele afbreking der relaties, dat den ebbenhouthandelaren als een waar zwaard van Democles boven het hoofd hing.-

Niettemin mist men hier aan die bedreigingen weerstand te bieden.-

Japansche agitators gingen toen over tot het verspreiden van voor de Pososche handelaren alarmeerende berichten, dat men zeer gemakkelijk ook elders het benodigde ebbenhout kon betrekken, zooals naar men zeide, het geval was in de onderafdeeling Malili.

Thans is wel duidelijk gebleken dat dit geheel als eene onsuksesvolle poging tot misleiding is te qualificeeren, want nu blijkt achteraf dat belanghebbende importeurs in Japan zich telegrafisch tot twee handelaren hebben gewend om levering met spoed van niet minder

der dan 1500 en 600 ton.-

De behoefte is dus ^{wel} zeer hoog opgelopen.

En als men daarbij vergelijkt dat Japan over 1934 uit de Tominibocht slechts 3.671 ton heeft afgenomen, dan wijst deze spoedorder van ruim 2200 ton er m.i. op, dat men daar zeer verlegen zit.

Ten slotte moge ik nog de aandacht vestigen op de gunstige omstandigheid, dat de belangstelling van uit Europa en Amerika zich meer en meer uitstrekt tot onzen ebbenhout uitvoer.

Bedroeg de uitvoer naar die werelddeelen in 1932 nog nihil, in 1933 bedroeg die nauwelijks 300 ton, terwijl over 1934 niet minder dan 1.545 ton werden afgescheept.-

Mijns inziens is dit een bewijs voor een beslist verhoogde belangstelling, waaraan onzerzijds de noodige attentie gewijd moet worden.-

De eenige ongunstige factor die daarbij in het spel is, is wel die van de Europa (Amerika)-vracht, die momenteel (nog) zoo hoog is, dat export van hieruit rechtstreeks naar Europa of Amerika duurder is en zelfs belangrijk duurder is dan via Japan.-

Het eenige land dat daar zijde bij spint is dan ook Japan, dat daar een dankbaar gebruik van maakt, door het ebbenhout in de vorm van half-fabrikaten en bezaagd wederom te exporteeren naar Europa en Amerika.-

Zou het hier nu niet op den weg liggen van het Departement van Economische Zaken om deze kwestie in studie te nemen, ten einde - in overleg natuurlijk met de betrokken scheepvaartmaatschappijen - aan dezen ongunstigen toestand een einde te maken.-

Men stelde de leuze: directe leverantie aan Amerika en Europa en zulks met uitschakeling van Nippon, dat op het punt van handel ~~winstig~~ weinig scrupuleus is.-

g. Gezondheidstoestand.

Geen bijzonderheden (vide terzake memorie Platt)

Met de klamboe propaganda (vide het belangrijke rapport van Dr. Kündig over Loré) wordt steed nog voortgegaan. Resultaten zijn nog niet te melden.-

Wijl de Zending de medicijnverstrekking niet meer van Landschapswege verstrekt krijgt, heb ik na

- na overleg met de hoofden - voorgesteld de daardoor beschikbaar komende fondsen aan te wenden tot opening van eene polikliniek te Malitoe (district Pebato van het landschapje Loré).-

Dit voorstel heeft bij den Resident een gunstig onthaal gevonden (vide brief Resident Manado van 30 Maart 1935 no D 24/1/11a).-

De voorwaarden die ik de belanghebbende hoofden en bevolking heb gesteld is het in gereedheid brengen voor verkeer per as van den weg van Poso naar Malitoe (via Mapane).-

Hierin heeft men toegestemd.

h. Onderw&is.

De groote brandende kwestie, die door de crisis en de daarmee gepaard gaande inschrompeling van de Landschapsmiddelen, in een acuut stadium is getreden, is wel die van de financiering van het bijzonder volksonderwijs zooals dit het door het N.Z.G. wordt gegeven.

Werd voorheen - gelijk uit de Memorie Plattmoge blijken - ter stijfing van de schoolfondsen een bijdrage gegeven van de bevolking ten bedrage van 5% van den aanslag in de inkomstenbelasting, gedurende ondergeteekendes bestuursperiode moest die bijdrage (schoolopcenten) eerst op tien en nu onlangs op 15% worden gebracht.-

Daarmede kwam evenwel de kwestie der financiering en speciaal die der zelfbekostiging die van Gouvernementswege werd voorgestaan, niet nader tot hare oplossing.-

In verband hiermede heb ik dan ook bij mijn schrijven van *4 Mei* 1934 no *1579/14* de richtlijnen aangegeven op welke wijze, naar mijn idee, de zaak tot oplossing zou kunnen worden gebracht en ik mocht het genoegen smaken, dat mijn voorstel in zijn geheel de hogere goedkeuring heeft kunnen wegdragen.

In het kort komt de voorgestelde regeling hierop neer, dat er schoolkringen zullen worden geformeerd, waarin naar behoefte een "gemeentelijke" opcentenregeling zal worden ingevoerd.

De oude uniforme opcentenregeling zal dan daarmee komen te vervallen.-

Ieder jaar zal dan door den schoolbeheerder een begroting worden gemaakt per schoolkring ten einde dan de ^{hoe-}grootheid van het opcentenpercentage te bepalen.-

Voor

Voor verdere informaties zij het mij ver-
gund naar den betrekkelijken bundel te verwij-
zen.-

Ten slotte vermeld ik nog dat met ingang
van 1937 een einde zal worden gemaakt met de
bekende vierklassigheid der bijzondere volks-
scholen, om plaats te maken voor het drieklas-
sigsysteem.-

Zie verder Memorie Platt.

i. Economische toestand.

Beschouwt men den economischen toestand
zooals die zich heeft ontwikkeld gedurende on-
dergeteekendes bestuursperiode, dan vind ik
dat er wel eenige lichtpunten zijn aan te wij-
zen.

Onder het hoofd "Middelen van bestaan had
ik al gelegenheid - zij het zijdelings - hier-
op de aandacht te mogen vestigen.-

Wij hebben daar gezien dat het ebbenhout-
bedrijf en ^{de} dito - handel, zoomede de klapper-
cultuur niet geheel zonder vooruitzichten zijn

Naar mijn inzicht heeft de bevolking zich
dan ook reeds lang aan weten te passen aan de
gewijzigde omstandigheden, zoodat de toekomst
met vertrouwen kan worden tegemoet gezien.-

Door de intensieve bestuursbemoeienis heeft
de productie van voedingsgewassen (rijst en
djagoeng) een zoodanige vlucht genomen, dat
zelfbedruiping misschien wel niet heelemaal be-
reikt, maar in ieder geval toch wel zeer nabij
benaderd is geworden.-

Vele streken toch, zooals de afdeulings-
hoofdplaats, Banggai enz., hebben nu voldoende
rijst uit het binnenland om van import vrijwel
geheel onafhankelijk te zijn.-

Dat beteekent natuurlijk niet dat die
zelfbedruiping overal kan worden doorgevoerd
of ook maar nagestreefd.-

In vele streken is dit praktisch onmogelijk
Ik denk hierbij in de eerste plaats aan de vele
eilandengroepen, waar zij rijstcultuur op ee-
nigszins groote schaal volstrekt ondenkbaar is.

Dit immers is het geval in de Toge-an-
chipel, de Labobo-Bangkoeroeng en de Bokanar-
chipel, evenzoo in de Salabangka eilandengroep.

Hier toch zal men wel steeds aangewezen
blijven op import van rijst, voor zoover name-
lijk dit als hoofdvoedsel niet door sago wordt

vervangen .

vervangen.-

Daar waar men sago nuttigt, is men weer minder afhankelijk van den rijstimport, en consumeert men rijst als luxe artikel.

Dat de economische toestand in de binnenlandgebieden zelfs hier en daar gunstig is te noemen, is een feit.-

Ik heb hierbij het oog op de streek om het Posomeer, de districten OndaE, Poe'oembotoe en Tentena, waar men plenty rijst en vee heeft.-

Dan is een betrekkelijke welvaart te constateeren het landschapje Loré, waar men goede sawahs en veel vee (karbouwen en paarden) heeft.-

Waar de omstandigheden economisch gesproken beslist ongunstig zijn, dat is in het district Bahodopi van het landschapje Boengkoe in de onderafdeeling Kolonodale.-

Door de oogstmislukking in het afgelopen jaar van eenige dorpen, veroorzaakt door gansche-
lijk verkeerde planttijden, geraakte de bevolking in de onmogelijkheid om hare belastingen te betalenⁿ waarop zij en masse het bosch intoog om rottan te zoeken.-

In de praktijk nu is gebleken, dat gemiddeld per hoofd met deze rottan uitsleep twee maanden gemoeid zijn geweest, om de belastingschuld te betalen.-

De slechte sagovoeding en de betrekkelijke zware arbeid onder andere ontberingen, hebben toen een beri-beri-epidemie veroorzaakt, die gelukkig nog tijdig is kunnen worden bedwongen.-

Niettemin zijn er toch nog wel eenige tæntallen slachtoffers te betreuren geweest.-

Ik maak me sterk, dat bij eene meer oordeelkundige planttijdregeling de bevolking deze beproefing bespaard had kunnen blijven.-

Ten slotte wil ik de aandacht vragen voor een cultuur, die nu sedert een paar jaren een zeer kwijnend bestaan voert en die vermoedelijk in betere omstandigheden is te brengen.-

Ik heb hier het oog op de koffiecultuur, die
nog

nog voor een paar jaren zulke enorme baten afwierp.-

De gebieden die door deze teruggang zijn getroffen zijn de landschapjes Mori (Kolonodale), Poso (district OndaE) en Loré.-

De koffie wordt geteisterd door de boeboekziekte en bedreigt haar met algeheele ondergang.-

In verband hiermede wordt eenig heil verwacht van de plaatsing in deze streken van landbouwkundig personeel, dat onder deskundig toezicht tewerk wordt gesteld.

Niet alleen wordt daarvan heil verwacht voor de matbedreigde koffiecultuur, de verbetering van de rijstbouw kan daarmede ook gediend worden.-

Ook de damar productie zou daardoor verbeterd kunnen worden.

Naar men mij inlicht toch, verknoeit de bevolking door onwetendheid haar eigen product, dat v.z.v. van de Bongkaafkomstig beslist de toets van iedere kwaliteitsvergelijking met andere goede damarsoorten, glansrijk moet kunnen doorstaan.-

Indien nu de bevolking geleerd zou kunnen worden hoe haar product te behandelen, achten de grootste damarhandelaren, de mogelijkheid tot zeer verhoogde exporten zeer wel mogelijk.-

De kwaliteit van het product in Todjo moet die van de beste damarsoorten beslist zeer nabij komen, licht men mij nu onlangs in.-

Mijne overplaatsing belette mij evenwel, daar verder werk van te maken, weshalve ik deze gelegenheid in de belangstelling van mijn opvolger aanbeveel.-

III. Voortbrengselen.

- a. Uit het dierenrijk
 - b. Uit het plantenrijk
- } zie voorgaande memorie's (Gobeé en Platt)

VI. Transportmiddelen

a. Te land Vervoer per as (kar, automobiël) is alleen mogelijk telkens over kleine uitgestrektheden. Van doorgaand verkeer over land behalve dan te paard en te voet, is nog geen sprake.

b. Te water. Het vervoer in deze afdeeling ~~geschiedt~~ geschiedt meest over zee middels zeilprauwen.-

Beroemde bouwers van zeer zeewaardige zeilprauwen treft men op het eiland Manoei in de Salabangka-archipel.-

Een uitgebreid zeilvaartverkeer bestaat tusschen Zuid-Celebes en de onderafdeelingen Banggai

↳ ondergang

en Kolonodale, waarvan de zoutsmokkelhandel een dankbaar gebruik maakt.-

Vervolgens wordt er door die prauwvoerders veel rijst naar deze afdeeling vervoerd terwijl op de terugreis naar Makasser rottan en damar wordt medegevoerd.-

Dit in concurrentie met de exorbitant^g hoge K.P.M.-vrachten, die de rottanafvoer anders vrijwel onmogelijk maken.

V. Bestuur.

Zie memorie Gobée.

In Banggai is eene reorganisatie van het Inlandsch-Zelfbestuur in bewerking, die hare voltooiing nabij is.-

Dit betreft eene reorganisatie van het bestuur voor zoover aangaat het districtsbestuur van het op den vasten wal van Celebes gelegen gedeelte van dit landschapje.

Voor verdere bijzonderheden moge ter be-
korting naar de betrekkelijke brieven en nota worden verwezen (vide ^{telegram} ~~brieven~~ Resident Manado ddo *ibnci 1935* No: *117 Lge* waarbij de instemming met de voorgenomen reorganisatie werd betuigd).-

In de andere ressorten is geen verandering onder handen.

c. Rechtswezen. Vide de betrekkelijke regeling.

VI. Politieke toestand.

- a. inwendige toestand)
- b. verhouding tot de omliggende rijken.) Geen bijzonderheden
- c. Politieke vereenigingen

Deze vertoonen nagenoeg geen teekenen van leven meer.

VII Verhouding tot het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

De verhouding tusschen de Inlandsche Zelfbesturen en het Nederlandsch-Indisch Gouvernement wordt beheerscht door de zoogenaamde "korte verklaring".-

Gedurende ondergeteekendes bestuursperiode werd als zelfbestuurder van Boengkoe (onderafdeeling Kolonodale) bevestigd Abdul Razak, voorheen wd. Zelfbestuurder van dat landschapje.-

Poso, 17 Mei 1935.-

De Aftredende Assistent-Resident van
Poso,

De Starre

a. Algemeene Inrichting